

Kongelig kreativitet og royalt re-design

Tove Engelhardt Mathiasen

I 2018 fik Den Gamle By en sjælden mulighed for at vise et udsnit af Hendes Majestæt Dronningens dragter og hatte. Museet var glad for at kunne vise udstillingen af tre grunde. Dronningen er Den Gamle Bys protektor. Aarhus er et knudepunkt i den vestlige del af landet, så mange gæster kunne få lejlighed til at se udstillingen. For det tredje har museet siden 1921 haft museumsansatte med særligt ansvar for museets store dragt- og tekstilsamling. Forfatteren til denne artikel er den fjerde inspektør i rækken. Artiklen fokuserer på Dronningens kreativitet og medskaben, og hvordan det påvirkede de valg, der blev truffet i udstillingen.

Arbejdet med udstillingen Fra Dronningens Garderobe begyndte i sommeren 2015. Det var fascinerende lige fra starten at se Hendes Majestæt Dronningens aktive medskaben af sin egen garderobe og i det hele taget at opleve Dronningens kreativitet, humor og blik for både det lidt skæve og det skønne. I al baggrundslæsningen var der mange spændende og morsomme citater af Dronningen. Så i den del af udstillingen, der fik overskriften Fantasi og Forandring, valgte vi gode citater til at understrege temaerne. Under temaet, Den Kreative Dronning, kunne gæsterne læse citatet: "Jeg var ikke ret gammel, før jeg opdagede, at det var lige så sjovt, ja, måske endda sjovere at hejre sig op og se skrækkelig ud end at skulle være dejlig og yndig."

Den Kreative Dronning fokuserede på Majestætens skabende evner og lyst til udklædning. Lige fra tegninger i skolebøger til udklæd-

Japansk stof blev indkøbt i 1963 og i 1966 kombineret med fransk silke i denne kjole. I udstillingen stillede vi et spejl bag ved kjolen, så gæsterne kunne få det fulde udbytte af det japanske stof fra Kyoto.

ning ved det svenske kongepars maskeradebal på Gripsholm Slot i 2001 og kartonhatte udført af Dronningen. I tre årtier kreerede Dronningen kostumer og scenografi til Susanne Heerings balletskole i Næstved, Fru H.s Danseinstitut. Det var en stor glæde, at Den Gamle By måtte vise disse unikke eksempler på Dronningens fantasi, blandt andet til opsætningen af Elverhøj. Det kendte skuespil af Johan Ludvig Heiberg blev omsat til en balletudgave for børn.

Dans hjælper med til at føre sig

Der er ingen tvivl om Dronningens fordybelse og fornøjelse i det skabende arbejde til Susanne Heerings forestillinger. I samme rum som kartonhattene kunne gæsterne se et skønt foto fra 2012 af Dronningen i en fejende dans med Susanne Heering. I udstillingen understregede særligt udvalgte fotos på den måde temaerne. Som voksen i 1971 efter de to barnefødsler begyndte den daværende Tronfølger at gå til ballet og gik også til dans som lille pige. Ballet er ifølge Dronningen en dejlig og anstrengende måde at få motion på, og dans hjælper med til at føre sig i de store kjoler, som vi viste mange af i udstillingen

Inspirerende tekstiler i opvæksten

Dronningens mor, Dronning Ingrid, har bevidst skærpet sine døtres sans for smukke materialer og skræddermæssige finesser. Prin-

Elletrunte og myggehatter. Ved åbningen af udstillingen Fra Dronningens Garderobe fortalte Dronningen, at myggehatterne til forestillingen Elverhøj på Fru H.s Danseinstitut i Næstved, var til ganske små balletbørn, der endnu ikke kunne danse; men som kunne løbe rundt som en myggesværme. Foto Asger Christiansen.

Hendes Majestæt danser med Susanne Heering ved afskedsforestillingen for Fru H.s Danseinstitut i 2012. Dronningen skabte korthatte til danseinstituttets forestillinger fra 1985 og frem. Foto Hans Jørgen Johansen, Sjællandske Medier.

sesserne var med til modeopvisninger og diskuterede modefotos i det franske modeblad L'Officiel, og allerede som børn var de involveret i valget af stoffer til deres eget tøj. Når tøjet ikke blev købt som konfektion, det vil sige færdigsyet beklædning, blev det frem til konfirmationsalderen syet to gange årligt hos frøknerne Thomsen i København. Naturligvis har omgivelserne på kongefamiliens slotte også spillet en rolle for Dronningens kreativitet, så til temaet Kjoler og Overalls viste vi stoftrykkeren Marie Gudme Leths tekstil Kirsebær fra 1946 udlånt af Designmuseum Danmark. I 1947 bestilte Dronning Ingrid tre tekstiltryk til gardiner hos Marie Gudme Leth, blandt andet Kirsebær. Dronningen fortalte til åbningen af udstillingen, at tekstilet Kirsebær hang på Amalienborg. Marie Gudme Leths livsværk blev i 2006 optaget i Kulturministeriets Kulturkanon, fordi hun er foregangskvinden i Danmark for smukke, moderne og brugbare tekstiler. Hendes værk har været med til at skabe det æstetiske univers for Dronningen siden syvårsalderen.

Tekstiler fra rejser

Dronningen har fortalt, at rejsen til Asien i 1963 har betydet meget for hendes måde at klæde sig på og givet idéer til brug af de ind-

købte materialer. Rejsen varede i 72 døgn og strakte sig over 51.000 km. Den unge, daværende Tronfølger kom blandt andet til Kyoto, hvor specialister væver de 68 cm brede stofbaner til obi'en, som er det brede bælte til den japanske kimono. Stoffet foldes på langs, når det bruges som obi. Et fabelagtigt stykke obistof blev købt og lå på lager i tre år, før det blev anvendt i en gallakjole i forlovelsestiden i 1966. Når Hendes Majestæt køber stoffer på rejser, kan de sagtens ligge gemt i 10 år, inden de kommer til at indgå i en kjole eller dragt. Obistoffet fra 1963 har et mønster med den symbolske blomst krysantemum, på japansk kiku, som blandt andet findes i det kejserlige, japanske segl. Stoffet er vævet af silke i en stærkt smaragdgrøn farve med guld- og sølvtråde indvævet. Tronfølgeren var selv med til at designe kjolen, hvor obistoffet blev kombineret med en hvid silke fra Frankrig. Kjolen var oprindeligt ærmeløs; men blev forsynet med korte ærmer og et slæb af obistoffet i slutningen af 1960'erne. Kjolen blev udstillet i Møntmestergården sammen med to andre kjoler med grønne detaljer.

34 års samarbejde med Jørgen Bender

Den danske designer Jørgen Bender var udlært hos den danske modeskaber Holger Blom, som forsynede Kongehuset med mange slags påklædning fra 1958 og frem til sin død i 1965. Holger Blom havde også oplært den danske designer Erik Mortensen, før denne fortsatte til Paris og fik en stor karriere i flere franske modehuse. Da Blom døde, overtog Jørgen Bender og Verner Enquist modesalonen, og Bender påtog sig i samarbejde med direkticen fru Gerda at færdiggøre de kjoler, Dronning Ingrid havde bestilt til et statsbesøg i Paris. Sådan begyndte Benders 34-årige samarbejde med det danske kongehus frem til hans død i 1999. Dronningen har sagt om Bender og de store kjoler: "Han var bedst til det: Vi digtede dem sammen."

Samarbejdet med Jørgen Bender var frugtbart og resulterede i mange kjoler og dragter fra galla til afslappede sommerkjoler, og begge dele blev vist i udstillingen. Der var ikke mindre end 11 Bender-kjoler med og billeder af endnu flere, blandt andet Rigmor Mydtskovs smukke portræt af Tronfølgeren som brud i 1967. I 1960'erne og frem til butikken lukkede i begyndelsen af 1980'erne brugte Dronningen hatte fra Vagns Hattesalon. Da hattesalonen lukkede, købte Dronningen et smukt stykke silkechiffon i havets farver og med indvævede metaltråde. Næsten 10 år senere skabte Jørgen Bender af

dette helt specielle stykke stof en kjole med draperinger. Kjolen bliver kaldt Tivolikjolen, fordi den blev båret ved en fest i Tivoli i anledning af Dronningens 50-års fødselsdag. Det er en sofistikeret kjole på flere måder. Stoffet var ikke oprindeligt plisseret; men til den draperede overdel i flere etager blev stoffet plisseret hos Bender, og overdelen blev forsynet med en tynd nylontråd i kanten. Det gav den bølgende virkning, der passede perfekt til stoffets karakter.

Dronningens hatte

Et helt rum var helliget Dronningens hatte, og også her viste Majestæten sin bevidste medskaben. I 1976 var Regentparret på officielt besøg i USA. Prins Henrik havde forinden været på rejse i Iran og hjembragte et iransk, solgult stof og et stykke glat og blankt, stoftrykt silke med koboltblå bund og gult tryk som gave til sin hustru. Til USA-turen syede Jørgen Bender et sæt med nederdel og slå om-jakke af det gule stof og dertil en bluse af det trykte stof. En hat i turbanfacon blev syet om i Vagns Hattesalon og blev forsynet med en bred skygge og en drapering af det trykte stof. Det gule stof har fået et langt efterliv, fordi det er blevet anvendt til den store sol på Dronningens hvide antependium til Haderslev Domkirke. Hattene er fuldstændig afpasset den dragt eller kjole, som de skal bruges sammen med.

Hatten i midten er draperet med mønstertrykt silke, som Prins Henrik havde med hjem fra en rejse til Iran. Et helt rum var helliget Dronningens hatte.

Kjolen bliver kaldt Tivoli-kjolen, fordi den første gang blev båret til en fest i Tivoli i anledning af Dronningens 50-årsfødselsdag i 1990. Det er en af Dronningens yndlingskjoler.

Genbrug og Galla

Undervejs i arbejdet med udstillingen fik Den Gamle By tilbudt og modtog scrapbøger med royalt stof fra 60 års ugeblade fra en venlig giver, der havde arvet dem fra sin moster. Heri eftersøgte vi samtlige dragter i udstillingen, og vi fandt flere udklip, der viste de tre kjoler, som Jørgen Bender skabte i forbindelse med Regentparrets sølvbryllup i 1992. Alle tre kunne ses i udstillingen. De er vidt forskellige og afspejler på hver sin måde Dronningens fantasi og forestilningsevne. I det følgende gennemgår jeg to af dem.

Til festforestillingen i Det Kongelige Teater før Regentparrets sølvbryllup var der brug for en ny gallakjole. Til de fineste fester i kongehuset er alle i galla, hvor det er et krav, at de, der har en orden, bærer den. Herrer er i kjole og hvidt eller gallauniform, og damer i kjoler designet til at kunne bære ordner og ordensbånd. Dronningen fortæller, at der var brug for noget flot og mønstret, så i sidste øjeblik blev et gult silkestof med trykt mønster af store blomster og blade købt ved det italienske firma Rubelli.

Det italienske firma er specialister i møbelstoffer, og Dronningen valgte et gardinstof til gallakjolen. Bender designede og syede en kjole med corsagetop, hvor stoffet blev draperet på, og et stort skørt med tournure og et plisseret slæb. Den gule kjole af Rubelli-silke syede Bender om to gange, og undervejs ændrede den status fra galla til sommerkjole. Vi kan se den i scrapbøgerne til mange forskellige begivenheder frem til år 2000. Kjolen i sin sidste udgave som sommerkjole var udstillet under temaet Genbrug i Garderoben sammen med to andre eksempler på Benders kreative omsyninger.

Teatertyl til sølvbryllup

Et andet markant eksempel på Dronningens kreativitet og samarbejde med Bender er sølvbryllupskjolen til den private fest på Fredensborg i 1992. De tegnede kjolen sammen. Bender viste allerede som ganske ung et stort talent for at tegne modeskitser. Benders lærermester Holger Blom draperede stof på en corsage, der passede den individuelle kunde. Bloms metode var at forme kjoler, dragter og kostumer. Jørgen Bender kunne tegne modellerne.

Til kjolen købte Dronningen fransk teatertyl med store masker af sølvtråd oversået med stjerner af sølvlametta, der er hæftet på enkeltvis med metalklammer. Dronningen havde året forinden arbejdet på scenografien til opsætningen af Bournonvilles ballet Et Fol-

kesagn og var blevet opmærksom på de fantastiske materialer, der produceres til teaterbrug og scenens stærke lys.

Der gik cirka 60 meter tyl til kjolen. De forskellige lag af sølvtyl-
len blev underforet med lilla, dybblå og sort tyl, der gav et elegant
farvespil i de draperede lag – især i bevægelse. Sølvbryllupskjolen
af teatertyl var i Den Gamle By udstillet sammen med sølvbryllups-
kjolen til statsbanketten på Kronborg Slot, den kongelige dåbskjole
fra 1870 og den sorte gallakjole, som Bender syede på få dage efter
Dronningens far, Frederik 9.s død i 1972.

Holger Bloms indflydelse

Da Jørgen Bender døde i 1999 skulle Dronningen finde nye veje til
design og syning af de store kjoler. Til fejringen af Majestættens 60-
års fødselsdag i 2000 blev der skabt flere nye kjoler. I november
2017 havde jeg mulighed for at interviewe designeren af én af kjo-
lerne og kunne på den måde få flere oplysninger om tilblivelsen. De-
signeren er Uffe Frank, som også skabte Hendes Kongelige Højhed
Kronprinsesse Marys brudekjole i 2004. Uffe Frank kunne blandt an-
det fortælle, at også han er en af de danske designere med tråde
direkte tilbage til den danske skræddertradition med Holger Blom.
Efter sin uddannelse på Dansk Konfektions- og Trikotageskole i Her-
ning var Uffe Frank i praktik hos Jørgen Bender. Hos Bender lærte
Uffe Frank at håndkaste sømrummene i de store kjoler. Kastesting
ligger på skrå over trevlekanten, og i modsætning til for eksempel
zigzag-sting på symaskine lader kastesting sømrummene forblive
bløde, fleksible og flade, uden at kanten trevler op.

Efter Jørgen Benders død, blev Uffe Frank kontaktet af hoffet
angående en kjole. Dronningen havde selv købt stoffet – et stykke
midnatsblåt, maskinbroderet tyl – i udlandet. Kjolens mørke farve
var nøje udvalgt af Dronningen, fordi den skulle bruges i Riddersa-
len på Christiansborg Slot, når 17 meget farvestrålende gobeliner ef-
ter tegning af kunstneren Bjørn Nørgaard skulle afsløres. Gobeliner-
ne var en gave til Regenten fra dansk erhvervsliv og en lang række
fonde til 50-årsfødselsdagen. Det havde taget 30 vævere 10 år at
væve dem i Frankrig.

Uffe Frank kom til et møde på Amalienborg sammen med Verner
Enquist, der skulle sy kjolen. Verner Enquist, som havde overtaget
Holger Bloms modesalon sammen med Bender i 1965, fortsatte med
at sy og brodere for Dronningen. Det blev der vist flere fine eksem-
pler på i udstillingen.

Dronningen og Jørgen Bønder designede tre kjoler til regentparrets sølvbryllup i 1992. Denne kjole blev båret til den private fest på Fredensborg med over 300 inviterede gæster. Den elegante ranke af kunstige blomster og sølv blev udført af florist Madeleine Schnack ved Det Kongelige Teater.

Kjolen til Dronningens 60-års fødselsdag var designet af Uffe Frank og syet af Verner Enquist. Dronningen valgte et design, hvor kjolen havde en forklædeeffekt foran og mange lag af tætpisseret tyl.

Det var Dronningens egen idé, at stoffet skulle plisseres, som vi også så det i Tivolikjolen til 50-årsfødselsdagen og kjolen af Rubelli-silke til sølvbrylluppet. Fra sin tid hos den italienske modeskaber Armani havde Uffe Frank lært at anvende indbundne æsker til designforslagene, så hos sin foretrukne bogbinder i Firenze fik han fremstillet en fin æske til Dronningen, og fremsendte 15-20 farvelagte designforslag på A3. Dronningen valgte et design, hvor kjolen havde en forklædeeffekt foran og mange lag af tætpisseret tyl, der blev samlet bagpå i en struttende buket.

En royal guldkjole med inspiration fra middelalderen

Dronning Ingrid købte også fornemme materialer på rejser eller fik dem forærende. Dronningen har fortalt, at der efter morens død i 2000 lå nogle indiske, guldindvævede saristoffer på lager. Stofferne kunne også stamme fra Dronning Ingrids mor, Kronprinsesse Margareta, der samlede på fine stoffer fra Asien. Dronning Ingrids tre døtre trak lod, og Dronningen vandt fornemme silker indvævede med ægte, forgyldte sølvtråde.

Stoffet blev taget med til designeren Mogens Eriksen, hvor det op til ni meter lange saristof blev rullet ud, så en model kunne blive valgt. Til den officielle banket på Kronborg i anledning af sølvbrylluppet i 1992 havde Bender skabt en kjole med middelalderlige dobbeltærmer, hvor det yderste ærme hænger langt ned. På samme måde designede Mogens Eriksen en model, der gav det pragtfulde, indiske stof dets fulde potentiale, og hvor man umiddelbart kommer til at tænke på stoffet i den såkaldte gyldne kjole fra 1300-tallet. Den er tilskrevet Margrete 1. af Danmark og findes i Uppsala i dag. De indvendige ærmer var i Mogens Eriksens model af et mørkegrønt, guldindvævet saristof. Margrethe 2. bar guldkjolen ved gallamiddagen i det kejserlige palads i Tokyo ved Regentparrets statsbesøg i Japan i 2004. Dronningen har en sans for historiens betydning, som også blev læst ind i denne fornemme kjole.

Litteratur & kilder:

Bistrup, Annelise: Margrethe. Politikens Forlag, 2005.
Johansen, Katia: Dronningens Kjoler. Gyldendal, 2012.
Verge, Marianne: Modekongen Holger Blom. Gyldendal, 2017.
Interview med Uffe Frank, 10. november 2017.
Scrapbøger med udklip, Den Gamle By.

Guldkjolen af
saristof af silke
med indvævede
forgylde sølv-
tråde. Stoffet
er arvet efter
Dronning Ingrid.
Ved åbningen
27. marts 2018
glædede Dron-
ningen sig over,
at vi havde
skabt buketter.

Royal creativity and re-design

In 2018, Den Gamle By had the rare opportunity to exhibit some of Her Majesty the Queen's attire. The museum chose to show the exhibition for three reasons: the Queen is patron of Den Gamle By; Aarhus is easy accessible for most Danes; and since 1921, Den Gamle By has had curators with a special focus on the museum's large collection of historical dress and textiles. Tove Engelhardt Mathiassen is the fourth of these and focuses in this article on the Queen's creativity, showing how this creativity influenced her curatorial choices in the exhibition, with themes such as special occasions and re-use, hats and childhood, as well as the use of quotes from and photos of the Queen.